

2 pav. Tyrimų metu surasti radiniai: 1 – moneta; 2 – belemnitas; 3 – koklio fragmentas; 4 – stiklinio indo pakraštėlis. G. Zabielos nuotr.

Fig. 2. A selection of finds: 1 – a coin; 2 – a belemnite fossil; 3 – a stove tile fragment; 4 – the rim of a glass vessel.

pasitaikantis šurfe 5 40–70 cm gylyje rastas 19x7x4 mm belemnito fragmentas su 5x2 mm plokštuma – gremžimo žymėmis (2:2 pav.), paliktomis iš jo gaminant gydyti skirtus miltelius. Aptikti 2 geležinių peilių ašmenų fragmentai ir bato pasagėlė senamiesčių kultūriniuose sluoksniuose aptinkami gana dažnai, kaip ir gyvulių kaulai, kurių surinkta 130 vienetų bendro 1,123 kg svorio. Jų analizę atlikusios dr. G. Piličiauskienės duomenimis, tai tipiška Lietuvos Naujųjų laikų miestelių medžiaga. Iš rečiau pasitaikančių kaulų identifikuotas tik elnio pėdos kaulas.

Visi radiniai datuojami XVI–XX a. Jie perduoti MeKM. Sklypo Piliakalnio g. 10 tyrimai parodė, kad Merkinės centrinėje dalyje dėl čia buvusio palyginti reto užstatymo yra išlikusių vertingų kultūrinių sluoksnių, galinčių suteikti naujos medžiagos jos raidai ir materialinei kultūrai pažinti.

10 Piliakalnio Street

In 2023, exploratory excavations at 10 Piliakalnio Street in Merkinė (Varėna district, S Lithuania) comprised 3 test pits covering a total of 3 m^2 (Fig. 1). They revealed a fairly homogeneous cultural layer of the 16th–20th centuries, up to 1.1 m thick, with abundant potsherds (438 individual sherds were recorded), animal bones, and other isolated finds. The pottery was predominantly wheel-thrown and non-glazed; around half the sherds were of the body, and one in ten were decorated with parallel lines. Other notable finds included a fragment of a glass vessel, an early-17th-century coin, a belemnite fossil used for remedial purposes, and a single fragment of a glazed panel stove tile (Fig. 2).

PAGIRIAI

Karolis Duderis

Tyrimai Pagirių miestelyje

2023 m. Pagirių miestelio (Kėdainių r., Šėtos sen.) Liepų gatvėje atlikti žvalgomieji tyrimai, kurių metu ištirti 9 šurfai (18 m^2 dydžio plotas). Anksčiau Pagirių miestelyje archeologiniai tyrimai nebuvo vykdyti.

Pagirių dvaras ir kaimas minimi XVI a. pabaigoje. Pirmąją bažnyčią 1626 m. pastatė 3 broliai – Gabrielius, Kristupas ir Karolis Bialozarai. Per Šiaurės karą ji sudegė. 1742 m. kunigo Penkaševskio rūpesčiu bažnyčia atstatyta, o 1876 m. kunigo Šimkevičiaus pastangomis naujai perstatyta. Per Antrąjį pasaulinį karą, 1944 m. vasarą, bažnyčia sudegė. Parapijos salėje įrengta laikina bažnyčia. Šiaurės karo metu kaimas praktiškai sunaikintas. 1750 m. Pagiriai gavo savaitinio turgaus privilegiją. Nuo 1777 m. veikė parapinė mokykla. XIX a. Pagiriai buvo Vilkmergės apskrities miestelis, valsčiaus centras (Misius K. Pagiriai, *Visuotinė lietuvių enciklopedija*. Vilnius, 2010, t. XVII. On–Peri, p. 230). Pagiriuose gyvenusio kunigo Albino Alseikos rūpesčiu 1911 m. pastatyta mūrinė varpinė (UK 44347). Keturių tarpsnių, 28 m aukščio, neogotikinių formų pastatas tuomet pranoko

šalia stovėjusią medinę bažnyčią. Per karus varpinė buvo naudota kaip žvalgybos bokštas. Labiausiai nukentėjo Antrojo pasaulinio karo metais. 1944 m. varpinė buvo apgriauta, siekiant neutralizuoti joje įsikūrusį vokiečių kulkosvaidininką. Besitraukiantys vokiečiai sudegino bažnyčią. Dar pačioje karo pradžioje parapijiečiai ryžosi gelbėti varpą, aidėjusį apylinkėje. Jį nukabino naktį ir paslėpė žemėje tarp tvenkinio ir prie bažnyčios stovėjusios daržinės. Jis buvo atkastas tik apie 1960 m. Remiantis turimomis fotografijomis, apie 1917 m. į P nuo senosios medinės varpinės tęsėsi miestelio aikštė, kuri buvo grįsta akmenimis (1 pav.). 1917 m. fotografijoje matoma, jog senosios medinės vietoje pastatyta nauja mūrinė varpinė, kuri stovi iki dabar. Aikštė, panašu, grįsta akmenimis.

2023 m. vykdytų žvalgomųjų tyrimų metu šurfe 1, iki 30–40 cm gylio, fiksuotas XX a. II puse datuojamas supiltinio grunto sluoksnis, suformuotas vykdant teritorijos aplink Pagirių bažnyčios varpinę tvarkymo darbus. Po šiuo sluoksniu, iki 80 cm gylio, dengėsi pilkos spalvos žemės sluoksnis, kuriame archeologinių radinių neaptikta. Š sienutės pjūvyje atidengta XX a. datuojama stulpavietė (inžinerinių komunikacijų oro linijos medinio stulpo vieta).

Šurfe 2, 50 cm gylyje, atidengtas 1,2–1,3x1 m dydžio perkasimas, užpildytas pilkai rudos spalvos gruntu (2 pav.). Šis perkasimas tęsėsi iki 0,9–1,1 m gylio. Perkasimo užpilde rasta buitinės keramikos fragmentų, kurių molio masė liesinta vidutinio stambumo, stambios frakcijos grūsto granito priemaišomis, keramika buvusi degta oksidacinėje aplinkoje (3 pav.). Taip pat rasta buitinės keramikos, kurios molio masė liesinta vidutinio stambumo frakcijos

1 pav. Miestelio aikštė su bažnyčia, varpine ir koplyčia 1917 m. (Miškinis A. Lietuvos urbanistikos paveldas ir jo vertybės, t. IV: Vidurio Lietuvos miestai ir miesteliai. Vilnius, 2009, p. 282, pav. 564).

Fig. 1. The town square with a church, bell tower, and chapel in 1917.

2 pav. Šurfas 2 iš Š. K. Duderio nuotr.

Fig. 2. Test pit 2, viewed from the N.

3 pav. Šurfe 2 rasti buitinės keramikos fragmentai. K. Duderio nuotr.

Fig. 3. Household pottery fragments found in test pit 2.

mineralinėmis priemaišomis, fragmentų. Keramika degta redukcinėje aplinkoje. Tipologiškai šie buitinės keramikos radiniai datuojami XVII–XVIII a. Panašu, jog šioje vietoje galėjusi būti ūkinės paskirties duobė, kurios dydis lieka neaiškus.

Likusiuose šurfuose 3–9 iki 15–45 cm gylio fiksuotas po grindiniu buvęs maišyto smėlio, priemolio su smėliu ir po juo pilkos, pilkai rudos spalvos maišyto grunto sluoksnis. Archeologinių radinių ar struktūrų nefiksuota.

The Investigation in Pagiriai

In 2023, exploratory excavations were carried out on Liepų Street in Pagiriai (Kėdainiai district), comprising 9 test pits (18 m^2 in total). Test pit 1 revealed a mixed backfill from the second half of the 20th century followed by a layer of grey soil at a depth of 40–80 cm that yielded no finds. Test pit 2 revealed a greyish-brown deposit (Fig. 2) with 17th- and 18th-century household pottery (Fig. 3). Test pits 3–9 revealed mixed, backfilled grey soil up to a depth of 15–45 cm, which yielded no finds.

RIETAVAS

Tautvydas Bajarūnas,
Žilvinas Girtavičius

J. Naujalio, Plungės ir Žemaičių gatvės

2023 m. Rietave, J. Naujalio, Plungės ir Žemaičių gatvėse, buvo įgyvendinamas vidutinio slėgio dujotiekio statybos projektas. Dalis numatytų darbų vietų pateko į saugomą Rietavo senojo miesto archeologinės vietovės (UK 29647) teritoriją. Dėl šios priežasties buvo atlikti archeologiniai tyrimai (1 pav.). Žvalgomųjų tyrimų metu ištirta vienuolika 1x1–2 m dydžio šurfų (14 m^2 plotas), detaliųjų tyrimų metu – 5 perkasos (32,5 m^2 plotas), o žvalgymų metu žvalgytos 2 prieduobės (2,5 m^2 plotas).

Išlikusiais inventorių duomenimis, nuo XVI a. II pusės iki XVIII a. pabaigos miestelio branduolys koncentravosi toje pačioje vietoje –

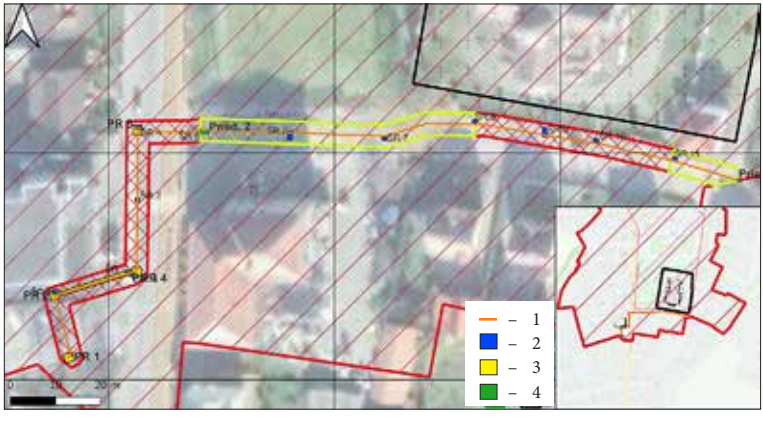

1 pav. Rietave, J. Naujalio, Plungės, Žemaičių gatvėse, atliktų archeologinių tyrimų situacijos planas: 1 – ištirtos prieduobės; 2 – ištirti šurfai; 3 – ištirtos perkasos; 4 – projektuota trasa. Ž. Girtavičiaus brėž.

Fig. 1. Area plan: 1 – pits; 2 – test pits; 3 – trenches; 4 – intended route of the gas line.